

1

T'explico les vacances

No m'ho crec!

Què has fet aquest estiu? Segur que tens coses per explicar als teus companys i companyes... i potser també els deixaràs anar alguna bola. Fes una llista de tres coses que has fet aquest estiu (inclou-n'hi alguna que hagi estat especial per a tu) i afegeix-n'hi una entremig que no sigui veritat però que podries haver fet. Llegiu cadascú la vostra llista en veu alta a veure si els companys encerten la mentida.

Explicar una anècdota

Una **anècdota** és un petit fet particular, més o menys curiós, de la vida quotidiana. A vegades, al fet concret ocorregut s'hi afegeixen detalls que exageren algun aspecte per fer la narració més divertida. També es pot jugar amb les pauses que poden aportar un punt d'intriga al nostre relat. Les anècdotes, com a textos narratius que són, tenen un plantejament, un nus i un desenllaç.

→ SABER FER

EXPLICAR UNA ANÈCDOTA

Segur que t'has trobat alguna vegada en una situació en què t'hauria agradat fer-te invisible per no passar un moment de vergonya o d'incomoditat. Per exemple:

- Una vegada que vas fer una pífia enorme.
- Una vegada que vas tenir un oblit imperdonable.
- Una vegada que vas cometre una equivocació que ara fa riure, però que en aquell moment no feia cap gràcia.
- Una vegada que vas fer un comentari fora de lloc davant de la persona menys indicada.

Al cap del temps, aquestes situacions una mica molestes poden ser explicades com a anècdotes relativament divertides. Que resultin més o menys gracioses dependrà dels fets narrats, però també de l'habilitat de qui els explica.

1 Prepara't per explicar dues anècdotes davant de tota la classe.

- Primer, pensa en alguna situació semblant a les anteriors que hagis viscut i busca una manera divertida d'explicar-la. Si cal, fes un petit esquema o anota'n detalls importants que vulguis explicar.
- Després, inventa't una altra situació que es pugui explicar com una anècdota, pensa'n bé els detalls perquè sigui versemblant.
- Finalment, explica les dues anècdotes a la classe, sense dir quina és real i quina és inventada. Els teus companys i companyes hauran d'endevinar quina et va passar de veritat i quina és inventada.

Tornada a l'institut

–Jaume! Jaume!

–Anna! Ei! Espera'm.

Una riuada de cotxes els separa.

–Bum! Bum! Meec... Poop!

L'Anna i en Jaume es veuen intermitentment entre fums i sorolls. Mentre esperen, tots dos enlairen braços i onegen mans.

–Eho, eho, eho.

En Jaume fa saltets i tot, i un cop afluixa el trànsit, travessa el carrer corrent. L'Anna, que l'espera amb mostres d'alegria, es troba amb en Jaume als seus braços en una posició més aviat ridícula. El pobre ha ensopegat amb un dels múltiples quadrats de la vorera que esperen pacientment que algú hi replanti l'arbre mort i desaparegut.

–«On deu ser el maleït arbre?»

Amb la velocitat que havia agafat i amb un peu furgant el subsòl de la ciutat, ha sortit volant en posició de saltador de piscines i només la brillant actuació d'ella ha evitat que deixés una part de la dentadura a la via pública. Avergonyit, es redreça de pressa.

–Estàs bé? Uau! Ha estat molt emocionant! T'he salvat d'una gran castanya!

En Jaume es revisa la maquinària i ben aviat detecta que el turmell dret és la peça més malparada. L'informe provisional és de dolor, pell matxucada, estrip al mitjó i una mica de xip-xap a la sabata, pel fet que, el forat, l'havien regat, no fóra cas que tornés l'arbre absent.

–Quin mal! Ah, et dec la vida, Anna.

–Au, va, comediant. No t’he vist en tot l’estiu. On t’havies amagat?

–Bah! Quin pal d’estiu! El pare m’ha enviat al taller de cotxes de l’oncle Josep. Hi he hagut d’anar cada tarda.

–Hauries pogut trucar, beneit. Ens pensàvem que **t’havies fos**. Ei! Mira allà, la Núria i la Maite. Amb qui estan?... Ah, és en Martí.

–«Qui caram deu haver regat un forat sense arbre?» –pensa en Jaume mentre camina coixejant.

A la porta de l’institut es comencen a fer grups de nois i noies. És el primer dia de classe i es veuen moltes cares de son, però també noies que s’han tenyit, alguns nois que es deixen barbes incipients i al costat dels contenidors fins i tot hi ha un parell de caps rapats, que no hi eren al juny.

L’Anna i en Jaume saluden a dreta i esquerra. A la fi arriben al lloc on és la colla, en un extrem del pati. La Núria i la Maite estan assegudes en un graonet que fa la reixa de l’institut. En veure’ls, totes dues s’aixequen d’un salt. La Maite, sense gaires contemplacions, dóna un cop de mà plana al pit d’en Jaume.

–Eh! Mireu-lo tots. Si continua viu.

–No, és que... És que...

En Jaume no aconsegueix articular cap explicació intel·ligible. Involuntàriament s’encreua la mirada amb la Núria, que, sufocada, fa veure que saluda uns amics i deixa plantada la colla, situació que aprofita l’Anna per agafar pel braç en Jaume.

–Mira que n’ets, de burro, no tenies cap necessitat de deixar la Núria d’aquella manera.

En Jaume descobreix que té un descosit al bell mig de l’**engonal** per on nota que se li ventilen les cuixes, desperfecte que s’afegeix al ja conegut turmell adolorit i humit.

–Escolta, Anna, no em toquis la pera. Allò es va acabar. No ho vaig saber fer millor. Em sentia atrapat... «Caram, i ara un forat als pantalons i tot un dilluns per davant» –el turmenta el pensament mentre caminen tots dos.

Acaben d’obrir les portes de l’institut. La gent entra **atapeïda** i ja s’aglomera al voltant dels taulers d’anuncis. Tots volen veure les llistes de la distribució de les classes. Com era d’esperar, hi ha trepitjades i cops de colze a dojo.

–Ei! Que jo no sóc a la llista! –cria l’Anna.

–Sí, dona, és que t’ho tapa aquell **cafre** del clatell gruixut. No t’amoïnis, que jo ja t’he vist –li diu en Martí, que s’ha obert pas entre la gentada–. Anem tots a la classe B. Calla! Qui no he vist és en Jaume.

En Martí i en Jaume van cap als taulers, havent de donar algunes **batzegades**.

–No hi ets! Espera’t, tornem a repassar la llista de la classe A. Hum... Doncs tampoc hi ets. Ho vas aprovar tot, oi?

–Sí, sí.

–Són uns sapastres, sempre s’equivoquen. Et tocarà anar a secretaria. El curs passat hi vaig haver d’anar jo. Ja veuràs, et poses de mala llet només d’entrar-hi.

–Què ha passat? –pregunta l’Anna.

–Res –s’avança en Martí–. Que en Jaume no és a la llista. Tal com treballen a secretaria, el que és estrany és que hi hagi algú.

–Més valdrà que hi comenci a passar.

–Vols que vingui amb tu? Potser et puc ajudar –li diu l’Anna.

–No, no. Gràcies. Prefereixo espavilar-me sol. Total, és un tràmit.

–Segur? Si em necessites, no dubtis a venir-me a buscar.

L’Anna li fa l’ullet.

–Aneu, aneu. Ens veiem aviat.

Les tres noies i en Martí, reconeguts oficialment com a alumnes de la classe B de COU, es dirigeixen sense gaire pressa a l’aula.

–Espero que no sigui res, el noto molt descol·locat, aquest. Veient-lo, es diria que s’ha passat l’estiu dins d’un forat negre i que acaba d’aterrar aquest matí –l’Anna diu a en Martí.

–Exageres una mica. Jo l’he continuat veient a les vacances i fins i tot vam anar uns dies a Sant Fonoll. Realment, el que li passava a en Jaume era que no sabia com tallar amb la Núria i va creure que el millor era **fer-se fonedís**. Ja saps com és, es va enrotllar malament. Jo què sé! Se sentia controlat per ella.

Quan es va acabar el curs, van quedar un cap de setmana per anar tots a l’apartament de l’Anna a Aiguabrava. Ell no s’hi va presentar, amb l’excusa d’unes inoportunes cagarrines.

–«No, no pot ser, en Jaume no em farà una cosa així» –es repetia la Núria.

No va saber mai més res d’ell: o bé comunicava o ningú no agafava el telèfon. Com que els pares de la Núria no podien fer vacances a l’agost, la van convèncer perquè anés tot el mes a Irlanda a estudiar anglès. De fet, s’ho va passar molt bé. Feia llargues passejades a cavall pels camps i fins i tot va conèixer un noi noruec, amb qui hi va haver alguna cosa. Va tornar exultant, i s’havia refet del xoc que li havia donat el carallot d’en Jaume. Ara s’escriu amb el noruec.

–Núria!

La Maite se li acosta per darrere, donant-li un cop al cul i agafant-la per la cintura. La Núria, amb la vella ferida reoberta, es deixa amanyagar.

–Voldràs seure amb mi? Ja t’han dit que tenim un tutor que és nou a l’escola? Sorpresa, sorpresa!

No s’han pogut dir res més, ja que a cada moment es topen amb gent que han de saludar, petonejar, estirar les orelles per algun aniversari recent o bé renyar perquè no han enviat les postals que van prometre. D’aquesta manera, tots van entrant lentament a la classe, on els espera dret i amb impaciència el nou tutor.

JORDI VARELA. *Projecte Kenya*

➔ CLAUS DE LA LECTURA

En aquest fragment narratiu estarem atents a la captació de l'ambient típic de començament de curs, el dia de retrobament amb els companys que no hem vist, amb prou feines, durant tot l'estiu. Les empentes, les sorpreses, les coses per explicar, els embolics administratius, etc. es combinen amb temes que van quedar penjats a final de curs o a principi d'estiu.

També ens fixarem en els comentaris i les reaccions que es produeixen entre aquests personatges adolescents i intentarem precisar les relacions que hi ha entre alguns d'ells, especialment en Jaume i la Núria.

➔ VOCABULARI

fondre's: desaparèixer completament.

engonal: part del cos on s'ajunta cada cuixa amb el ventre.

atapeït: compactat, ple de gent en poc espai.

cafre: cruel, brutal; col·loquialment, individu que ens molesta o desagrada.

batzegada: cop sobtat i violent que ens fa moure i canviar de posició.

fer-se fonedís: desaparèixer voluntàriament d'un lloc per no ser trobat.

ACTIVITATS

1 Marca les respostes correctes en cada cas:

a) On s'ha fet mal en Jaume?

- ☐ Al braç esquerre.
- ☐ Al peu dret.
- ☐ A l'espatlla.
- ☐ A l'engonal.
- ☐ Enlloc.

b) Amb qui sortia en Jaume?

- ☐ Amb la Núria.
- ☐ Amb la Maite.
- ☐ Amb l'Anna.
- ☐ Amb cap d'elles.

c) Durant les vacances, on ha treballat en Jaume?

- ☐ En un bar.

☐ Fent de cangur.

☐ En un taller.

☐ De socorrista a la platja de Castelldefels.

d) En Martí i en Jaume, aquest estiu...

- ☐ ...no s'han vist.
- ☐ ...han passat uns dies junts.
- ☐ ...s'han trobat un parell de tardes.
- ☐ ...es volien trucar però no ho han fet.

e) On han passat les vacances l'Anna i la Núria?

- ☐ L'Anna a Mallorca i la Núria a Eivissa.
- ☐ L'Anna a Irlanda i la Núria a Aiguablava.
- ☐ L'Anna a Aiguabrava i la Núria a Irlanda.

2 Aquest text és ple d'onomatopeies i interjeccions. Explica el significat d'aquestes:

- Bum! Meec! Poop! _____
- Eho _____
- Uau _____

- Xip-xap _____
- Bah! _____
- Eh! _____

3 En Jaume ha treballat aquest estiu en un taller de cotxes. I tu? Et guanyes la setmanada fent alguna feina? Fas feines a casa sense cobrar res, per ajudar, tot i que després cobres setmanada? O bé no cobres cap setmanada? Estaries disposat a treballar més a casa a canvi de cobrar alguns euros cada setmana? Fes una redacció en què parlis de les feines i les setmanades. Escriu-la com si fos una carta adreçada als teus pares o tutors.

L'oració i els seus constituents (I)

Una **oració** és un enunciat que té, com a mínim, un verb en forma personal. Les parts o constituents típics de l'oració són el predicat, que apareix sempre, i el subjecte, que apareix en molts casos.

El **predicat** és el grup de mots organitzat al voltant del verb que expressa l'acció, l'estat o el procés de l'oració.

El **subjecte** expressa la persona, l'animal o la cosa concreta o abstracta que protagonitza el que diu el verb. Poden fer la funció de subjecte un grup de mots al voltant d'un nom o bé un pronom personal; però en alguns casos el subjecte no apareix (subjecte el·líptic).

Exemple d'oració amb predicat i subjecte

	verb
<i>L'Anna i en Jaume saluden a dreta i esquerra.</i>	
subjecte	predicat
oració	

Exemple d'oració amb predicat i subjecte el·líptic

	verb
<i>A la fi arriben a la colla, en un extrem del pati.</i>	
	predicat
oració	

Els pronoms personals

Recorda els pronoms personals que poden fer de subjecte:

jo
tu
ell, ella
nosaltres
vosaltres
ells, elles

ACTIVITATS

1 Subratlla i indica el predicat i el subjecte d'aquestes oracions:

- La gent entra atapeïda.
- Jo l'he continuat veient a les vacances.
- Allò es va acabar.
- El pare m'ha enviat al taller de cotxes de l'oncle Josep.
- L'Anna i en Jaume es veuen intermitentment entre fums i sorolls.

2 En totes aquestes oracions, el subjecte és el·líptic. Reescriu-les amb el pronom adient:

• Anirem a pescar, diumenge?	• Sempre és molt simpàtic amb mi.
_____	_____
• Ja estic a punt!	• Han demanat el parer a tota la classe.
_____	_____
• Vols fer unes quantes cistelles?	• Què preferiu, aigua o un refresc?
_____	_____
• Últimament fa cara de cansada.	• Ets el millor!
_____	_____

Els temps verbals que expressen passat

El **perfet** expressa que l'acció se situa dins d'un període de temps actual o recent. Exemple: *En Jaume **ha ensopegat** amb el forat buit d'un arbre.*

El **passat perifràstic** expressa que l'acció se situa dins d'un període de temps superat o remot. Exemple: *Allò nostre **es va acabar**.*

El **passat simple** expressa el mateix que el passat perifràstic, però només el trobem en la llengua escrita (narracions literàries, històriques, etc.). Exemple: *Al juny els companys de curs **s'acomiadaren** fins al setembre.*

L'**imperfet** expressa que l'acció se situa en el passat i que era habitual. Exemple: *En Jaume o bé **comunicava** o bé no **agafava** el telèfon.*

El **plusquamperfet** expressa que l'acció se situa en un passat que és anterior a un moment de referència també passat. Exemple: *Sort que **havien regat** el forat de l'arbre!*

ACTIVITATS

1 De bon matí, presencies els fets que hi ha dibuixats en aquestes vinyetes:

- A l'escola, expliques el que has vist als teus companys. Comences el relat així: «Aquest matí...»
- El teu amic Lluís no ha vingut a classe. L'endemà te'l trobes i li ho expliques. Ara el teu relat comença: «Ahir al matí...»

2 Completa aquestes oracions amb l'imperfet o el plusquamperfet del verb que hi ha entre parèntesis:

- Vaig trucar a les 9 però la Neus encara no _____ (arribar).
- Quan _____ (sortir) de casa ens vam trobar la veïna.
- Un testimoni assegurava que jo _____ (ser) al lloc dels fets en aquell moment, però un altre deia que ja _____ (marxar).
- L'arròs _____ (estar) cru perquè _____ (bullir) poca estona.
- Quan ja _____ (tancar) la porta, em vaig adonar que _____ (deixar-se) les claus dins de casa.

3 Ruleta de verbs.

Normes d'accentuació

1. Les **paraules monosíl·labes** (d'una sola síl·laba) generalment no s'accentuen gràficament. Només se n'accentuen algunes per distingir-les d'altres de semblants. Per exemple, accentuem *més* (adverbi de quantitat) per distingir-lo de *mes* (part de l'any).
2. Les **paraules polisíl·labes** (de més d'una síl·laba) s'accentuen gràficament seguint les normes següents:
 - Les paraules agudes s'accentuen quan acaben en **-a, -e, -i, -o, -u, -as, -es, -is, -os, -us, -en, -in**. Exemples: *anglès, Martí, mitjó, obtús*.
 - Les paraules planes s'accentuen quan no acaben en **-a, -e, -i, -o, -u, -as, -es, -is, -os, -us, -en, -in**. Exemples: *trànsit, convèncer, tímid, sòlid*.
 - Les paraules esdrúixoles s'accentuen totes. Exemples: *maquinària, impaciència, ridícula, Núria*.

ACTIVITATS

1 Aquestes oracions estan plenes de monosíl·labs. Completa-les amb la vocal que els falta, amb accent gràfic o sense:

- M___n pare t___ la m___ trencada a fer j___cs de m___ns.
- Anem a fer un volt. V___ns o et quedes?
- Els m___s petits visiten una granja: els encanta pujar damunt el r___c, donar p___ a les gallines i acaronar la llana dels b___ns.
- El n___t de la senyora Mercè ha voltat per tot el m___n.

2 Completa aquestes oracions amb una de les paraules que s'indiquen entre parèntesis:

- Per la mateixa feina, les _____ haurien de cobrar el mateix sou que els homes (dones/dónes).
- Si em _____ la mà, t'ajudaré a passar el riu (dones/dónes).
- A quin preu els _____, aquests tomàquets? (venen/vénen).
- No sé si _____ avui a la nit o demà al matí. (venen/vénen).
- Es va calçar les _____ i va muntar a cavall. (botes/bótes).
- La taverna era plena de _____ de vi de procedències diverses. (botes/bótes)
- Estic cruixit: em fan mal tots els _____. (ossos/óssos)
- S'han reintroduït _____ al Pirineu. (ossos/óssos)

3 Accentua, quan calgui, les següents paraules agudes:

sera • camí • Ramon • pages • difunt • seran • tindreu • segur • camió • pedris

4 Accentua, quan calgui, les següents paraules planes:

nuvol • pesca • examen • comic • mobil • examens • facil • tecnic • casa • sogre

5 Digues si les paraules següents són agudes, planes o esdrúixoles i explica'n el significat.

fàbrica

. Vol dir ►

fabrica

. Vol dir ►

fabricà

. Vol dir ►

6 Et ve de gust una pizza? En farem dues, una amb ingredients que s'escriuin amb accent gràfic, i l'altra amb ingredients que s'escriuin sense accent gràfic. Escriu el nom de cada ingredient i col·loca'l a la pizza que li correspon.

Pizza 1

Pizza 2

■ Classifica els ingredients amb accent gràfic segons que corresponguin a paraules agudes, planes o esdrúixoles.

Paraules agudes	Paraules planes	Paraules esdrúixoles

Accent obert i accent tancat

Hi ha dos **tipus d'accent**: **obert** (ˊ) i **tancat** (ˋ).

- La **a** porta accent obert: **à**.
- La **i** i la **u** porten accent tancat: **í, ú**.
- La **e** i la **o** porten, segons els casos, accent obert o accent tancat: **è/é, ò/ó**.

È/É i Ò/Ó en els verbs

	Majoria de casos	Pocs casos
Formes no personals	Accent obert (è, ò)	<i>ésser, néixer, créixer, péixer, prémer, témer, córrer</i> i els seus derivats
• Infinitius	<i>aparèixer, tòrcer</i>	
• Participis	<i>admès, exclòs</i>	Els acabats en -fós , com <i>difós, refós...</i>
Formes personals	Accent tancat (é, ó)	La 1a i la 2a persones del plural de l'imperfet d'indicatiu de verbs de la 2a conjugació: <i>dèiem, dèieu, quèiem, quèieu...</i> Formes acabades en -èn : <i>compren, aprèn, sorpren...</i> (tret de les acabades en -tén i -cén , com <i>estén, encén...</i>)
	<i>digués, érem, fòssim, cantaré, veiéssiu...</i>	

encén

arròs

È/É i Ò/Ó en les altres classes de paraules

	Accentuació de la o	
	Majoria de casos	Pocs casos
Paraules agudes	Accent tancat (ó)	Mots d'ús molt freqüent: <i>això, allò, però</i> . Altres mots: <i>arròs, espòs, de debò, repòs, ressò...</i>
	<i>reunió, cotó, presumptuós...</i>	
Paraules planes i esdrúixoles	Accent obert (ò)	Algun mot pla, com <i>estómac</i> . Alguns mots esdrúixols, com <i>fórmula, pólvora, góndola, tómbola, tórtora...</i>
	<i>mòbil, sòlid, crònic, còmica, insòlita, inhòspita...</i>	

tórtora

	Accentuació de la e	
	Majoria de casos	Pocs casos
Paraules agudes, planes i esdrúixoles	Accent obert (è)	En paraules agudes: - Els compostos de <i>bé</i> o <i>més</i>: <i>també, gairebé, només</i>. - Alguna altra paraula d'ús molt freqüent, com <i>després</i>. - Alguns noms aguts, com <i>ximpanzé, puré, consommé, congrés...</i> En paraules planes i esdrúixoles: - Alguns noms i adjectius com <i>préssec, préstec, cérvol, església, llémena, feréstec</i> i <i>llépol</i>.
	<i>amè, sisè, anglès, telèfon, dèbil, tèrbol, presència, tragèdia, ortopèdica...</i>	

ximpanzé

ACTIVITATS

1 Torna a copiar aquest fragment transformant tots els passats perifràstics subratllats en passats simples:

Tots els implicats vam dir alhora que no en sabíem res.
 –No descansaré fins que no descobreixi qui va estendre
 aquella pancarta davant de l'ajuntament! –cridava l'agutzil.
Va emprendre el camí cap al consistori i, quan va desaparèixer
 per la cantonada, tots vam riure a cor què vols.

2 Transforma aquests imperfets en plusquamperfets:

• admetien ► _____	• sorpreníem ► _____
• concloïes ► _____	• enteníeu ► _____
• difonien ► _____	• excloïa ► _____

3 Ara fes-ho al contrari que en l'activitat anterior:

• havíem segut ► _____	• havíem cregut ► _____
• havíeu vist ► _____	• havíem caigut ► _____
• havíeu dit ► _____	• havíeu tret ► _____

4 Completa aquestes oracions amb una forma del verb que hi ha entre parèntesis:

- Només tinc tretze anys, però si en _____ (tenir) divuit, ja podria votar.
- Dissabte tenim un compromís, però si al final _____ (venir), ja us avisariem.
- Després del dinar de Nadal, l'àvia va voler que els meus cosins i jo _____ (cantar) una nadala.
- M'agradaria molt que la Núria _____ (venir) a la festa d'inauguració.
- El meu germà i jo estem tan compenetrats que ens comportem com si _____ (ser) bessons.

5 Completa les paraules següents amb les vocals que hi falten, tenint en compte si porten accent obert o tancat.

• pr__ssecs	• cami__	• r__ptil	• tromb__
• caf__	• pag__s	• esgl__sia	• t__rtors
• tel__fon	• avi__	• arr__s	• quil__metre
• c__mic	• ximpanz__	• t__mbola	• tr__vol
• pet__	• c__rvol	• helic__pter	• despr__s.

6 En aquest fragment d'una novel·la ens hem descuidat 5 accents. Accentua'l correctament.

Sigui com sigui, la qüestió és que aquella tarda del 12 de desembre del 2008, precisament el dia del meu aniversari, vaig tornar a posar en practica tot el que havia apres. Vaig accelerar el pas, vaig abaixar el cap, vaig clavar la mirada a les llambordes humides de la vorera de Columbus Avenue i vaig resar perquè aquell home no em digues res.

DAVID MARTÍ. *El guerrer adormit*

El calendari

Els romans ja disposaven d'un calendari de deu mesos, que en època de Juli Cèsar va passar a dotze. Sobre aquest calendari julià, el papa Gregori XIII hi va fer algunes modificacions. El calendari gregorià és el que s'utilitza majoritàriament arreu del món.

Els cultismes

Els **cultismes** són paraules que manllevem directament d'una arrel llatina clàssica i que no han sofert l'evolució dels mots derivats del llatí vulgar. Per exemple, el cultisme *regla* deriva directament de REGULA; en canvi, la paraula *rell* és una evolució popular de la mateixa arrel però de l'etapa de formació del català, i per això està més deformada respecte a l'original.

ACTIVITATS

- 1 Classifica aquests mots, segons que siguin derivats d'*any* o cultismes derivats del llatí *annus*:

enguany • anual • anyal • anuari • anualment • anualitat • antany • anyada

Paraules derivades d' <i>any</i>	Cultismes derivats del llatí <i>annum</i>

- 2 Com s'escriuen en català els noms dels dies de la setmana i dels mesos de l'any, amb majúscula o en minúscula? Escriu-los:

- Dies de la setmana:

- Mesos de l'any:

- Com podem saber de manera fàcil els dies que tenen els diferents mesos de l'any?

3 Les paraules següents expressen una quantitat de temps, ordena-les de menys durada a més durada:

segle • mes • setmana • trimestre • any • dia • dècada
mil·lenni • minut • semestre • segon

▶ _____

4 Forma tants derivats com puguis a partir dels noms i dels sufixos següents:

noms

dia, setmana, any

sufixos

-ada, -al, -ari

5 Explica què és:

- Un dia laborable ▶ _____
- Un dia festiu ▶ _____
- Un dia feiner ▶ _____
- Un pont ▶ _____
- Una festa local ▶ _____
- Un dia hàbil ▶ _____

6 Imagina't que avui és dilluns 27 de setembre i que t'arriba una multa que consideres que no és correcta. Calcula fins a quin dia tens temps de recórrer-la si et donen els terminis següents:

- deu dies hàbils a partir de l'endemà de la recepció

- deu dies naturals a partir de l'endemà de la recepció

Setembre						
Dl.	Dt.	Dc.	Dj.	Dv.	Ds.	Dg.
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Octubre						
Dl.	Dt.	Dc.	Dj.	Dv.	Ds.	Dg.
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

7 Explica el significat de les locucions, expressions o frases fetes subratllades:

- Això que expliquen és de l'any de la picor. ▶ _____
- Vaig a ajudar-los entre setmana. ▶ _____
- Treballa contra rellotge per poder lliurar la comanda el dia acordat. ▶ _____
- Recordo que va arribar un dia de cada dia. ▶ _____
- Fa segles que no vaig al cinema. ▶ _____

Els gèneres literaris

Les obres literàries poden ser molt diverses, tant per l'estructura i l'extensió com pel contingut, el to i la intenció. Per això es classifiquen en grups de característiques semblants. Aquests grups d'obres que comparteixen unes formes bàsiques s'anomenen **gèneres literaris**. Els principals gèneres literaris són la **narrativa**, el **teatre**, la **poesia** i l'**assaig**.

La narrativa

La narrativa és un gènere literari consistent en l'exposició ordenada d'uns fets que constitueixen una història. El relat de les accions és l'essencial del text narratiu, però es pot combinar amb descripcions i diàlegs que acaben de precisar l'ambient i el sentit del que succeeix. Les obres narratives són d'extensió i de temàtiques molt variades: tant els contes com les novel·les es consideren narrativa.

El teatre

El teatre és un gènere literari escrit perquè les accions i les paraules dels personatges siguin representades damunt d'un escenari per uns actors. Els textos teatrals estan impresos en diferents menes de lletra: la lletra rodona, com aquesta que estàs llegint, per a les paraules dels personatges; les majúscules, per al nom del personatge que intervé a cada moment, i la lletra cursiva, per a les acotacions, és a dir, les indicacions de l'autor sobre l'ambientació o els gestos, moviments i actituds del personatge que parla.

La poesia

La poesia és el gènere literari en què l'autor expressa els seus sentiments respecte a la vida, ell mateix i altres persones, la natura, la pàtria, etc. Els textos poètics es caracteritzen perquè el llenguatge que s'hi emprava és més elaborat encara que en els altres gèneres literaris, amb recursos com la mètrica i l'ús abundant de figures retòriques.

L'assaig

L'assaig és el gènere literari en què l'autor expressa les seves idees sobre un tema d'interès humà, i ho fa d'una manera lliure i subjectiva. L'assaig té formes diverses: aforismes, sentències o màximes, cartes, reflexions més o menys sistemàtiques, divagacions, etc.

ACTIVITATS

- 1 Busca a la biblioteca més propera exemples d'obres narratives, poètiques i dramàtiques. Compara-les entre elles i amb el text que tens a continuació. Finalment, explica per què el text de Pla és assaig.

Josep Pla (Palafrugell, 1897 - Llofriu, 1981) és un periodista i escriptor que va escriure sobre els temes més diversos relacionats amb la seva època i el seu país. En el llibre *Les hores* explica el pas de l'any i els fets climàtics, socials i culturals que es van succeint de gener a desembre.

Calendaris

Cada any, quan arriba el mes de desembre, apareix el marxant de calendaris. Clava dos claus a la paret de plaça, a la paret més assolellada de plaça, hi suspèn un cordill i, en el cordill, hi penja la seva mercaderia: el calendari nou, les llibretes i el paper d'escriure. Com que una masia sense calendari és inconcebible, li compro el «Calendari del pagès», que és el de l'estament a què pertanyo. Després, a la vora del foc, el paper em dóna una noció panoràmica de l'any, malgrat la seva innocència. Aquests últims temps, el calendari ha sortit, des del punt de vista del color, molt cigronat i groguenc, però ha portat, com sempre, les seves làmines, les poesies i els consells, cosa bona i instructiva. En la portada presenta, com és de consuetud, la misteriosa roda perpètua del Principat de Catalunya, que donà a conèixer, per primera vegada, en aquestes terres, el prior del Temple de Perpinyà, Miquel Agustí. En un llibre antic que fou propietat dels meus avantpassats pagesos i que conté tots els coneixements aparentment útils que es tenien en el segle XVIII, s'hi troba també aquesta roda. La roda perpètua indica els anys fèrtils i estèrils, passats, presents i venidors. L'any 1953 –en prengui nota el lector, perquè la notícia té una gran importància– serà estèril. L'esterilitat que proclama la roda no vol pas dir que l'any 1953 serà estèril en esdeveniments.

No. Vol dir que serà estèril des del punt de vista de la producció agrícola. Pot imaginar-se una notícia més curiosa que la que ens dóna, amb una total indiferència, aquesta estranya roda perpètua? El que passa, però, és que ja ningú no creu en les profecies de les rodes, siguin o no siguin perpètues.

Sota l'epígraf «Èpoques cèlebres» –i tan cèlebres!– el calendari ens dóna, com sempre, notícies sensorials. L'any 1953 és el 5936 de la creació del món i el 4281 de les pluges abundantíssimes que formaren el diluvi universal. Aquestes dues notícies estan avalades per l'autoritat del seu autor, el considerable pare Petavi. Davant d'elles, què troba el lector? Que el món és més jove? Que el món és més vell? Si haguéssim de jutjar pels esdeveniments que any rere any passen per davant dels nostres ulls, ja una mica fatigats i avorrits, el món no acaba de sortir de la més adorable i encantadora infantesa.

JOSEP PLA. *Les hores*

2 Digueu si les afirmacions següents són certes o falses:

☐ A l'autor li regalen un calendari de paret.	☐ La gent continua creient-se les profecies del «Calendari del pagès».
☐ L'autor té avantpassats pagesos.	☐ L'autor no es pot imaginar una masia sense calendari.
☐ L'acció s'entén que passa al desembre de 1953.	☐ Pla pensa que el món no evoluciona any rere any.
☐ Segons la roda perpètua, l'any 1953 havia de ser estèril des del punt de vista agrari.	

La història de la literatura catalana

A part d'estudiar la literatura des del punt de vista del llenguatge literari i dels gèneres, també es pot estudiar des de la **perspectiva històrica**.

La **història de la literatura** és l'estudi de les successives èpoques, moviments, tendències i autors que hi ha hagut al llarg del temps. En el cas de la història de la literatura catalana, aquests grans períodes són els següents:

Segles Anys	XIII-XV	XVI-XVIII	XIX	XIX-XX 1892-1911	XX 1906-1938	XX 1939-1969	XX-XXI 1970-2015
Eta	Literatura medieval	Literatura moderna	Renaixença	Modernisme	Noucentisme Avantguardes Renovació literària	De la Guerra Civil als anys seixanta	Literatura actual

Sobre les dones

La dona té més vergonya com més tancada a casa està. En canvi, com més veu i més sent, i més conversa amb altres persones, menys en té. I això es veu clar en les donzelles i dames de la cort, que en general no tenen vergonya de res, perquè tot el dia s'estan amb tothom que va i ve. I per aquesta raó són més tractades, i per aquest pacte es deixen tocar i besar, i palpar abans, i, si això es dona més fàcilment, també s'hi dona l'altre, si n'hi ha oportunitat. (...) Les dones grans s'han d'ocupar de cosir seda, or i perles, i de teixir coses d'or i de seda, i, després de satisfer-se elles mateixes, n'han de fer per a les esglésies perquè els sants els procurin la gràcia de Déu, que els perdoni els seus grans excessos que fan mostrant la carn als homes i fent-los reclam perquè pequin.

FRANCESC EIXIMENIS. *Lo Crestià*,
segle XIV (Adaptació)

Amb totes dues mans

*Amb totes dues mans
alçades a la lluna,
obrim una finestra
en aquest cel tancat.*

Hereves de les dones
que cremaren ahir
farem una foguera
amb l'estrall i la por.
Hi acudiran les bruixes
de totes les edats.
Deixaran les escombres
per pastura del foc,
cossis i draps de cuina
el sabó i el blauet,
els pots i les cassoles
el fregall i els bolquers.

Deixarem les escombres
per pastura del foc,
els pots i les cassoles,
el blauet i el sabó.

I la cendra que resti
no la canviarem
ni per l'or ni pel ferro
per ceptres ni punyals.
Sorgida de la flama
sols tindrem ja la vida
per arma i per escut
a totes dues mans.

El fum dibuixarà
l'inici de la història
com una heura de joia
entorn del nostre cos
i plourà i farà sol
i dansarem a l'aire
de les noves cançons
que la terra rebrà.
Vindicarem la nit
i la paraula DONA.
Llavors creixerà l'arbre
de l'alliberament.

MARIA MERCÈ MARÇAL. *Bruixa de dol*, segle XX

ACTIVITATS

1 Atribueix cadascuna d'aquestes característiques a un dels dos textos que acabes de llegir:

• És un text en prosa.	☐	☐	• És un llenguatge realista, descriptiu.	☐	☐
• És un llenguatge ple de símbols.	☐	☐	• Té un enfocament misogin.	☐	☐
• Té un enfocament feminista.	☐	☐	• És un text en vers.	☐	☐

2 Contesta aquestes preguntes sobre els textos que acabes de llegir:

- Quina visió de les dones es desprèn del text de Francesc Eiximenis?

- Per què podem dir que el poema de Maria Mercè Marçal és una reivindicació feminista?

- Quina relació hi ha entre aquests dos textos i les seves èpoques respectives (segle XIV i segle XX)?

La caseta de la tia Rose

Em dic Marcel. Visc en un poble no gaire gran on plou sovint. Es diu Orzac. Els carrers són costeruts perquè el poble està al peu d'una muntanya que, en lloc d'acabar en punta, té una forma així com de palangana gegant, ja que en realitat és el cràter d'un volcà apagat. N'hi ha més, de volcans apagats, pels volts d'Orzac: fa milers i milers d'anys, tota aquesta zona era com una mena d'olla de xocolata desfeta ben espessa que bullia i escopia foc i lava. Devia ser molt emocionant. Per Orzac hi passa un riu amb l'aigua molt freda, però molt neta, no com el riu de la ciutat on vivia abans.

Avui han començat les vacances d'estiu i no sé què fer. La mare ha anat a treballar a la fonda i jo m'he quedat sol a casa. M'agradaria sortir i anar a jugar amb el René i la seva colla. Suposo que han baixat al riu, o potser han anat al camp de rugbi. Però ahir, quan es van acabar les classes, no em van pas dir si voldria anar amb ells. La mare em diu que no he d'esperar que siguin sempre els altres els qui vinguin a buscar-me.

—Vés-hi tu i demana'ls si et volen a jugar —em diu. Ella no ho entén: no és tan senzill. I si em diuen que no? O si em diuen que sí, però no em fan ni cas? Llavors encara és pitjor. Durant el curs, com que estàvem junts a classe, era més fàcil, però ara que hem començat les vacances...

A Orzac fa només un any que hi visc, des de l'estiu passat, que és quan ens vam instal·lar a la caseta de la tia Rose. Abans hi havia vingut de vegades a passar uns quants dies de vacances, però mai no havia parlat gaire amb els nens del poble: no sé per què, però tenia la sensació que no els queia gaire bé. L'estiu passat, quan vam venir a viure-hi, hi vaig fer dos amics, però eren forasters, com jo, i se'n van anar a finals d'agost. Llavors em vaig quedar sol.

La tia Rose es va morir l'hivern de l'any passat. Em va saber molt de greu, encara que ja era molt velleta.

—Un dia o altre tindrem un ensurt —deia sempre la mare.

Fins que, una nit, ens van telefonar i ens van dir que estava molt greu, i al cap de pocs dies es va morir.

Vam tenir una bona sorpresa quan vam saber que ens havia deixat la caseta a nosaltres! Perquè,

de fet, la tia Rose no era parenta de la mare: era tia-àvia del meu pare, tot i que s'estimava moltíssim la meua mare. A mi em sembla que era l'única persona de la família del meu pare que se l'estimava. Encara que, d'això, la mare no en parla. Els altres no ens han fet mai gaire cas; ni la meua àvia de Bordeus, la mare del pare, que amb prou feines ens ha vingut a veure. La mare diu que és perquè ja és molt gran, però jo no m'ho acabo d'empassar.

La tia Rose sí que n'era, de gran, i en canvi sempre pensava en nosaltres: ens telefonava i ens escrivia, i ens enviava regals; ens feia arribar fruita i verdura —no sé pas com—, i formatge i ous, que deia que eren més frescos que els que compràvem a ciutat, i sempre hi posava una joguina per a mi.

El barri on vivíem era una mica gris i trist, i el pis era petit i atapeït, entaforat entre un munt de pisos iguals i amb un balconet diminut on la mare feia mans i mànigues per fer-hi créixer quatre plantes.

A la mare li agraden molt, les plantes. A mi també. He decidit que quan sigui gran vull ser jardiner. Em sembla que ho vaig decidir el dia que la mare es va presentar a casa amb un test nou i em va dir:

—Té, aquest és per a tu. Pots plantar-hi el que vulguis.

Ho heu intentat mai, de plantar alguna cosa i de veure com creix? Jo ho trobo increïble. Ara bé, s'ha de tenir molta paciència. I, això sí, no pots plantar el primer que et passi pel cap.

A mi, per exemple, el que m'hauria fet il·lusió de debò hauria estat tenir un arbre fruïter: una prunera, o una perera, o un cirerer... Per això em vaig fer un fart d'enterrar pinyols dins el meu test. Però, és clar, no vaig tenir sort.

MERCÈ CANELA.

La casa de les acàcies

ACTIVITATS

1 Respon aquestes preguntes sobre el text:

- En quina època de l'any passa l'acció? _____
- On treballa la mare d'en Marcel? _____
- On acostuma a anar a jugar la colla del René? _____
- Per què no hi va, en Marcel? _____
- Quant temps fa que viu a Orzac? _____
- Què vol ser de gran? _____
- Quant els ha costat la casa de poble que tenen? _____

2 Digues en quin temps estan conjugats els verbs destacats d'aquestes oracions:

- Ens **vam instal·lar** a la caseta de la tia Rose. ► _____
- Abans hi **havia vingut** de vegades a passar uns quants dies de vacances. ► _____
- Avui **han començat** les vacances d'estiu. ► _____
- La tia Rose **es va morir** l'hivern de l'any abans. ► _____
- Ja **era** molt velleta. ► _____
- El barri on **vivíem** era una mica gris i trist. ► _____
- No **vaig tenir** sort. ► _____

3 Digues si aquestes oracions tenen el subjecte el·líptic, si és un pronom personal o bé té l'estructura d'un sintagma nominal:

- Em dic Marcel. ► _____
- Ella no ho entén. ► _____
- Els carrers són costeruts. ► _____
- El poble està al peu d'una muntanya. ► _____
- La mare ha anat a treballar a la fonda. ► _____
- Vam tenir una bona sorpresa. ► _____

4 Aquesta és la continuació del text que has llegit. Completa'l amb les vocals que hi falten, tenint en compte que n'hi ha que van accentuades gràficament:

—Has de buscar alguna planta qu___ pugui viure en un balc___ —em deia la mare.

I al final vaig haver de fer-li cas. Tot i que al balc___ del nostre pis de la ciutat no n'hi havia gaires, de plantes qu___ hi pogu___ssin viure.

Aquesta va ser una de les coses que em van conv___ncer de venir a viure a Orzac. Perqu___ la caseta de la t___a Rose t___ un jard___ a davant. ___s m___s aviat petit, per___ comparat amb el nostre balc___ ___s immens, i fins i tot hi ha un arbre: una prunera!

5 Explica breument per què el text de la lectura pertany al gènere narratiu.
